

ŠILUTĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
Fridricho Bajoraičio
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

LAIKE NEIŠDYLANTYS VARDAI – HERMANAS ZUDERMANAS

Skirta rašytojo 160-osioms gimimo metinėms

Hermano Zudermano biografija

1885 m.

Apie 1895 m.

1928 m.

Hermanas Zudermanas (Hermann Sudermann) –
vokiečių rašytojas ir dramaturgas,
rašęs apie Klaipėdos krašto lietuvininkus.
Gimė 1857 m. rugsėjo 30 d. Macikuose (Šilutės r.).

Hermano Zudermano biografija

H. Zudermanas – vyriausias aludario Johano Zudermano (1818–1887), kilusio iš Nyderlandų, ir jo žmonos Dorotėjos (mergautinė pavardė Raabe, 1825–1923) sūnus iš keturių vaikų (du jaunesnieji broliukai mirė vaikystėje).

Gimtasis H. Zudermano namas Macikuose

Macikuose ir pačioje Šilutėje, kur vėliau persikėlė tėvai, prabėgo būsimojų rašytojų vaikystė.

Hermano Zudermano biografija. Tėvai

„Matyt, iš pradžių aludariui J. Zudermanui neblogai sekėsi. Savo darbštumu, stropumu ir taupumu per kelerius metus susitaupė tiek lėšų, kad po kurio laiko Šilutės mieste nusipirko žemės sklypą su nedideliu mediniu namu ir pasistatydino nuosavą nedidelę alaus daryklą.“

Jakštas, Petras. Zudermanas ir Šilutė // *Komunistinis darbas*, 1983, rugpjūčio 20, p. 4

Šilokarčema (Šilutė), Zudermanų namas dabartinėje Vytauto gatvėje.
Prieangyje stovi H. Zudermano tėvai

H. Zudermano motina buvo labai darbšti moteris, kuri ypač rūpinosi savo vyriausiuoju sūnumi ir jį finansiškai rėmė iki universitetinių mokslų užbaigimo.

Dorotėja Zuderman

Hugo Šojaus prisiminimai
apie H. Zudermano motiną:

„...Tarp jos senelių ir prosenelių buvo gydytojų, klebonų. Buvo gavusi išsilavinimą, kokį XIX amžiaus pradžioje gaudavo aukštesnio nei vidurinio sluoksnio mergaitės. Man mėgdavo pasipasakoti, kad jaunystėje kurdavo eiles, o jos laišakai, kurių susirinko pas mane nemenkas pluoštas, buvo parašyti labai sklandžiu stiliumi, koks būdingas išsilavinusioms moterims. Rašysena iki pat gilios senatvės išliko labai daili. Reikia pastebėti, jog ji, (Sudermano motina) buvo labai panaši į sūnų.“

Verdainė

H. Zudermanas mokėsi privačioje Verdainės mokykloje, vėliau mokslus tęsė Elbingo (Rytų Prūsija) gimnazijoje, tačiau po poros metų, negaudamas iš tėvų paramos, buvo priverstas grįžti atgal į Šilutę. Būdamas 14 metų, jis pradėjo dirbti ir tuo pačiu mokytis pas 70-ies metų Šilutės vaistininką B. T. Settegastą (Zetegastą). Pagerėjus tėvų materialinei padėčiai, gimnaziją baigė Tilžėje.

H. Zudermano prisiminimai apie darbą Šilutės vaistinėje:

„Senasis Zėtegas, mano didžiai gerbiamas šefas, davė man reikalingų pamokymų, nes kito pagalbininko nebuvo.

Lyg geroji dvasia eina šis žmogus per kai kuriuos mano jaunystės metus. Jo namai man buvo tarsi antroji tėviškė. Dar ilgai po to, kai aš čia daugiau nebedirbau, jau būdamas studentas, padėdavau turgaus dienomis, ypač kai trūkdavo išmanančių rankų, su noru ir meile įvykdydavau šundaktariškus lietuvių, kurie miniomis spraudėsi prie prekystalio, norus. Aš didžiavausi galėdamas su jais kalbėtis jų gimtąja kalba ir suprasti jų sunkiai suprantamos kalbos prasmę.

Bet mano garbės troškimas augo. Prekiauti išmokau per keturias savaites. Aš jau žinojau kiekvieno vaisto vietą, žinojau jo kainą ir visiškai suprasdavau prašymus, rašytus darkyta kalba.

Tačiau tolimesnę aukštesnės pakopos veiklą uždraudė medicinos valdžia, pagal kurią praktikantai tik trečiaisiais mokslo metais galėjo gaminti vaistus pagal receptus.“

Hermano Zudermano biografija

Nuo 1875 m. H. Zudermanas studijavo istoriją, filosofiją ir literatūrą Karaliaučiaus universitete. Priklausė korporacijai „Littuania“, kurios vėliavoje buvo įrašyta „Littuania in aeternum“ (Lietuva per amžius).

1877 m. persikėlė į Berlyną ir tęsė studijas Berlyno Friedricho-Wilhelmo universitete, vertėsi namų mokytojo pamokomis (mokė rašytojo Hanso Hopfeno sūnus).

Jausdamas begalinį potraukį rašyti, nutraukia studijas ir imasi žurnalistinės veiklos. Jis redagavo laikraščius „Das Deutsche Reichsblatt“, „Reichfreud“, kuriuose ima spausdinti ir savo paties prozos bandymus.

Hermanas Zudermanas.
Šią nuotrauką
1924 m. kovo 12 d. dedikavo
draugui Hugo Šojui

Hugo Šojaus prisiminimai:

„Gyvenimą nugyvenau daug dirbdamas. Teko bendrauti su daugeliu išprususių, šviesaus proto žmonių. Bet didžiausia man likimo skirta dovana laikau pažintį su Hermannu Sudermannu. Didžiuojuosi, galėdamas priskirti save jo draugų ratui. Buvo 1888 metų vasara, kai Šilokarčemoje, tuopų alėjoje, (dabar Lietuvininkų gatvė), pirmąsyk pamačiau iš lėto vaikštinėjantį aukštaūgį, juodomis garbanomis jaunuolį. Jis buvo įnikęs skaityti nešamą knygą – ėjo nesidairydamas. Man pasirodė, kad nepažįstamąjį gaubė neįprasta aura.“

Hermano Zudermano biografija

1891 m. spalio 21 d. H. Zudermanas vedė išsiskyrusią rašytoją Klarą Lauckner (1861-1924), turėjusią tris vaikus iš pirmos santuokos. 1892 m. susilaukė dukros Hedės. Gyvendama pas anytą Šilutėje Klara parašė dramą „Apsileidusi Marė“.

Hermano Zudermano biografija

Blankenzės pilis (dabar)

Blankenzės pilis ir H. Zudermanas (anuomet)

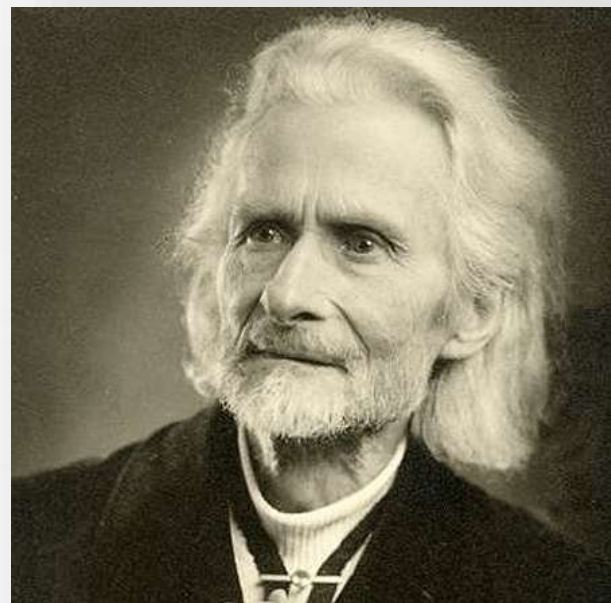
Tapęs garsenybe, H. Zudermanas 1902 m. nusipirko pilį su didžiuliu parku Blankenzės (Blankensee) dvare, Berlyne. 1909 m. įsigijo ir reprezentacinę vilą Berlyno priemiestyje Griunevaldėje (Grunewald).

Vydūno prisiminimai:

„Judviejų vienas buvo vokietis, antrasis lietuvis. Vokietis kažkodėl norėjo santykiuoti su tuo lietuviu, o buvo kaip rašytojas labai pagarsėjęs Vokioje ir platiau. Gyveno ilgiausią savo amžiaus laiką Griunevalde prie Berlyno, žinomas kaip Hermann Sudermann. Lietuvis, gyvendamas Tilžėje, skelbėsi irgi savo raštais, bet dar ryškiau viešomis savo kalbomis lietuviškai ir vokiškai apie gilesnius gyvenimo klausimus. Kalbėdavo Tilžėje, Šilutėje, Klaipėdoje, Lietuvoje, bet ir Karaliautiuje, Berlyne, Leipcigoje, Dresdene, Bremene ir kitur, net Šveicarijoj. “

Vydūnas. Du tos pačios tėviškės žmonės. Vydūnas ir Hermanas Sudermann'as
// *Šilainės istorijos*. Klaipėda: Libra Memelensis, 2009, p. 42.

Tiesioginė pažintis užsimezgė laiškais. Susirašinėjimas truko nuo 1916 iki 1927 metų.

Vydūnas

Hermano Zudermano biografija

1928 m. lapkričio 11 d.
H. Zudermanas išleido
paskutinį atodūsi.

Palaidotas Griunevaldės
kapinėse šalia žmonos
Klaros.

Šeimos kapą puošia Klaros
numylėtinės deivės Heros
biustas.

Abu rašytojo H. Zudermano
tėvai yra palaidoti senosiose
Šilutės evangelikų liuteronų
kapinėse.

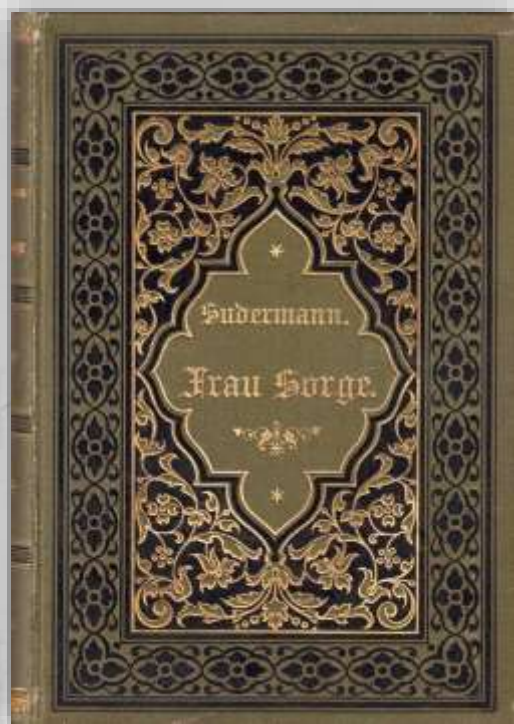
H. Zudermanas, studijuodamas Karaliaučiaus universitete ir susižavėjęs aktore Hermina Klar-Delija (Hermina Claar-Delia), parašo savo pirmąją dramą „Laimės sesuo“. Ją įteikia Herminos sutuoktiniui, Berlyno „Residenz“ teatro direktoriui Emiliui Klarui (Emil Claar). Dramos rankraštis buvo atmestas.

„Esu jau pasakojęs savo pirmagimės pjesės istoriją, beviltišką meilę aktorei Klarai-Delia Herminor, kuri gastrolėse pas mus vaidino Valentiną, ir apie šventą priesaiką jai paskirti savo pirmąjį sceninį kūrinį. Kai dabar pagalvoju apie anas žiemos dienas ir menu širdį ėdusius sunkumus, kuriuos įveikiau tarp žibalo statinių sandėlyje gūdžioje vienatvėje, galiu pasakyti, kad likimas jau tada kreipė mano gyvenimą į teatrą. Tačiau prireikė dar beveik dviejų dešimtmečių klaidžiojimų ir neteisypių, kad pasiekčiau tikslą.“

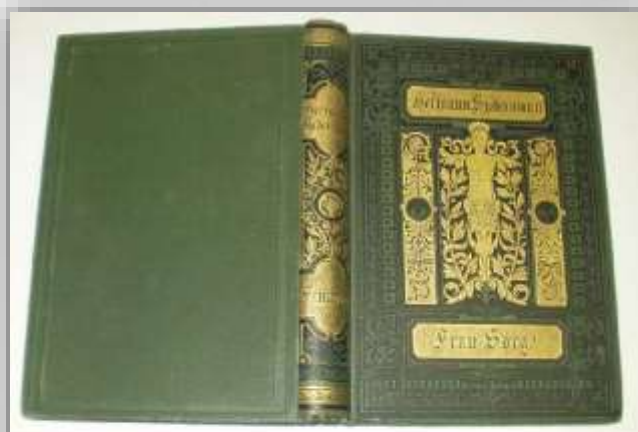
Sudermann, Hermann. Mano jaunystės vaizdų knyga. Šilutė, 2002, p. 80.

1886 m. pasirodo pirmasis apsakymų rinkinys „Prieblandoje“, („Im Zwielficht“) dar stokojojantis originalumo ir išpūdžio literatūrinei visuomenei.

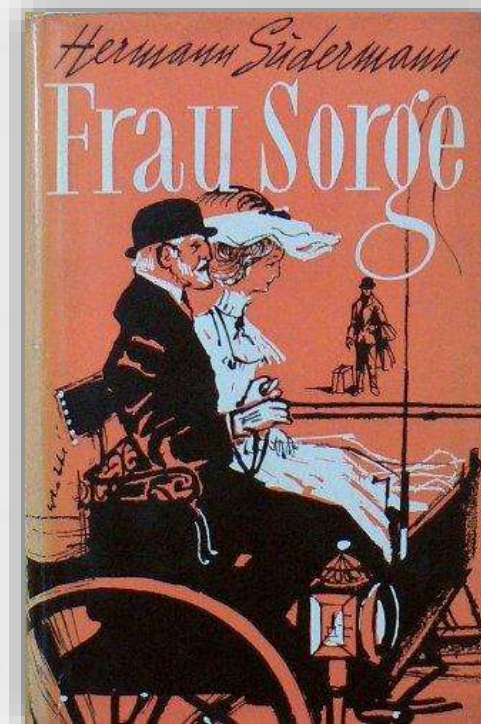
Hermano Zudermano kūryba

1890 m.

1901 m.

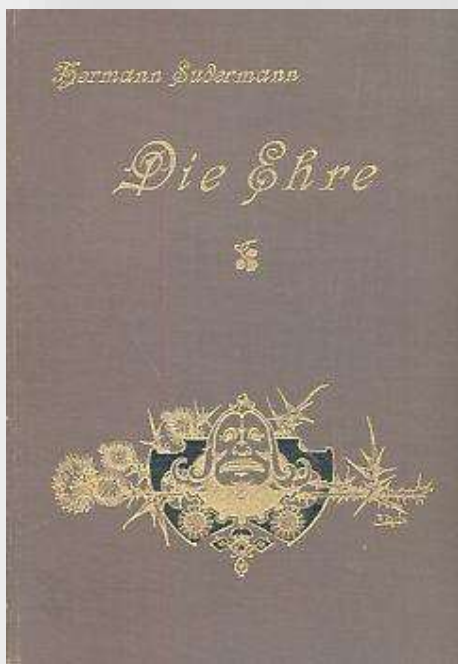
1957 m.

Būdamas trisdešimties H. Zudermanas parašo romaną „Frau Sorge“ (1887).

Būtent šiuo kūriniu jis pelno rašytojo pripažinimą.

Šiame autobiografinių bruožų turinčiame pasakojime nesunku atpažinti autoriaus vaikystę ir paauglystę.

Hermano Zudermano kūryba

1900 m.

1903 m.

1922 m.

1888 m. sukūrė dramą „Die Ehre“ („Garbė“), kuri buvo pastatyta 1889 m. lapkričio 27 d. Berlyno G. E. Lesingo teatre. Šia premjera rašytojas pagarsėjo tarptautiniu mastu, kaip žymiausias vokiečių natūralizmo atstovas, aplenkdamas iki tol viešpatavusį šiame žanre Gerhartą Hauptmaną (Gerhard Hauptmann).

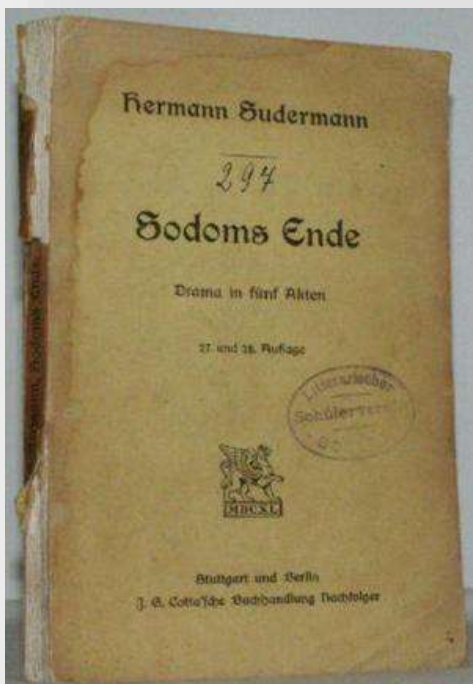
Žymus teatro veikėjas Otto Brahmas 1890 m. publikuotame straipsnyje daro prielaidą, jog Hermano Zudermano „Garbę“ žiūrovai taip entuziastingai sutiko todėl, kad prieš tai buvo „užgrūdinti“ Hauptmanno drastikos: „Tai, ką pasėjo Hauptmannas, nupjovė Sudermannas“.

Ernstas von Wolzogenas tais pačiais metais pasirodžiusiame rašinyje <...> apie H. Zudermaną atsiliepia itin palankiai. Anot straipsnio autoriaus, Zudermanas esąs „tikras rimtas rašytojas“, naujos literatūrinės krypties, atsiremiančios į žymiausias J. W. Goethe's dramas, pradininkas.

Bajarūnienė, Jadvyga. Hermannas Zudermanas ir Berlyno natūralizmas. In: *Tarp Šilutės ir Berlyno*. Šilutė, 2004, p. 88.

Kaip įdomų sutapimą reikėtų vertinti tai, jog tiek garsioji G. Hauptmano pjesė „Vor Sonnenaufgang“ („Prieš saulėtekį“), tiek H. Zudermano „Garbė“ buvo pastatytos tais pačiais – 1889 metais. Zudermano pjesė neliko skandalingojo Hauptmano kūrinio šešėlyje. Priešingai, ją lydėjo sensacinga sėkmė. Abiejų dramaturgų kūriniai tarsi reprezentavo dvi skirtingas Berlyno natūralizmo kryptis. Hauptmanas pasiryžo atvirai Vokietijos visuomenės kritikai, nevengė drastiškų detalių, o Zudermano natūralizmas nebuvo nuoseklus, natūralistinis scenarijus derinamas su saloninės pjesės, melodramos elementais. Kaip pažymi šiuolaikinė literatūros kritika, Zudermano sėkmė padėjo įsitvirtinti natūralizmui, „legalizuoti“ naujas temas, naujus objektus (pirmiausia, varganą žemųjų sluoksnių egzistenciją), jų drąsiai traktuotę (tikrovė negražinama, neidealizuojama, parodoma skurdi, banali kasdienybė, sukrečianti kova už elementarų būvį, naudojama šnekamoji kalba) bei ugdyti žiūrovą.

„Sodoms Ende“
1911 m.

„Heimat“
1895 m.

„Die Schmetterlingsschlacht“
1920 m.

Įkvėptas pasisekimo, H. Zudermanas toliau rašė vieną kūrinį po kito – „Sodoms Ende“ („Sodomos galas“, 1891), „Heimat“ („Tėviškė“, 1893), „Die Schmetterlingsschlacht“ („Drugelių mūšis“, 1895), t. t. – ir sulaukė nematyto populiarumo. Pjesės buvo vaidinamos ne vieną sezoną ir sutraukdavo minias.

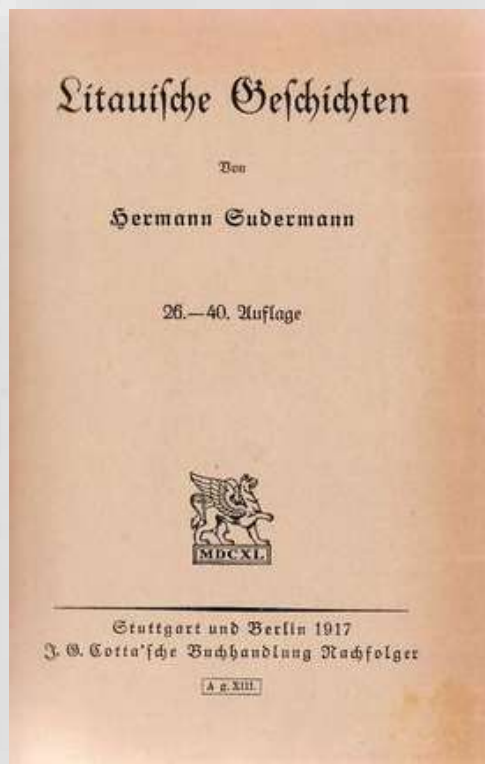
„Populiarumu varžydamasis su Gerhartu Hauptmanu, Zudermanas, deja, neįstengė prilygti pastarajam meniniu dramų brandumu. Tai pabrėždavo ir to meto kritika, priekaištaudama dėl paviršutiniškai apdorotos medžiagos, veikėjų šabloniškumo, pigių efektų vaikymosi ar įsiteikinėjimo publikai. Vėliau tai kartojo ir lietuvių kritika. <...> Zudermano ir Hauptmano varžytuvėse galutinį tašką padėjo Švedijos akademija, 1912 m. Nobelio premiją paskirdama antrajam, o ne pirmajam, kaip kai kas tikėjosi.“

Šidlauskas, Marijus. Ar mums reikia Hermano Zudermano? In: *Liaudies kultūra*, 2016, nr. 5, p. 24-25.

„Vis tiek, lyginant abu varžovus, H. Zudermanas visuomenėje pasirodydavo imponantiškiau. Jo gerai prižiūrėta, plati, išsukuota, alyva sutepta, blizganti, juoda barzda užburdavo kiekvieną <...>. Tuo tarpu blyškus, baimingas, mikčiojantis G. Hauptmanas savo iki pat smakro susegtu „medžiokliniu“ apsiaustu ir su savo alkoholio priešo išvaizda <...> yra daugiau socialistų ir literatų bendruomenėje priimamas. Tuo tarpu H. Zudermanas buvo visuose demokratiškuose turtingųjų salonuose, žydų bendruomenėse mielai priimamas garsus svečias.“

Albrecht, Dietmar. Hermanas Zudermanas. Tėviškė ir pasaulis. In: *Šilutė ir jos 500 metų istorija*. Klaipėda, 2012, p. 118.

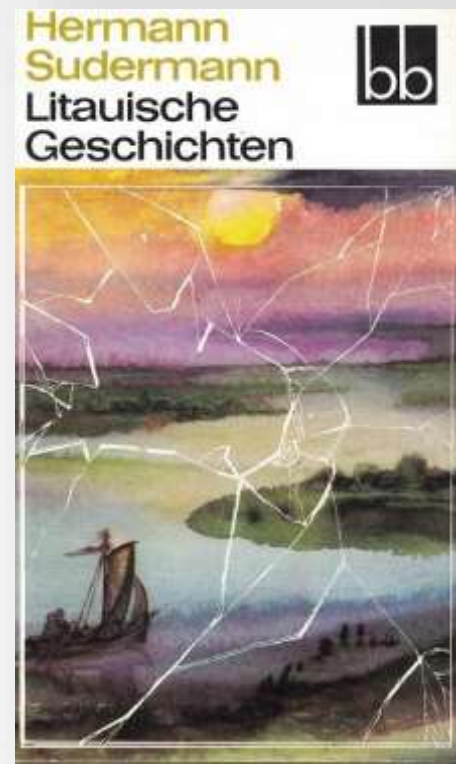
Hermano Zudermano kūryba

1917 m.

1949 m.

1979 m.

Pasaulinę šlovę H. Zudermanui pelnę 1917 m. išleistas ir Hugo Šojui dedikuotas apysakų rinkinys „Litauische Geschichten“ („Lietuviškos apysakos“), kurių motyvais ištisus dešimtmečius buvo statomi kino filmai visame pasaulyje (ypač JAV).

„1916 m. rudenį rašytojas atvyksta į Šilutę, ieškodamas medžiagos, galinčios, jo žodžiais tariant, gražiai pravirkdyti. Čia daug bendrauja su Šojumi, kartu keliauja po apylinkes. Ypač įsiminė kelionė per Aukštumalos aukštapelkę ir Rupkalvių pelkę, vadinamąją Bismarko koloniją (šios kelionės įspūdžiai suguls į apysaką „Jonas ir Erdmė“). Domisi bylomis ir sėdi teismo posėdžiuose, smalsiai stebi vietinių gyvenseną ir šnekėseną ir, užsidaręs viešbutyje „Germania“, įtemptai rašo.

Šidlauskas, Marijus. Ar mums reikia Hermano Zudermano? In: *Liaudies kultūra*, 2016, nr. 5, p. 28.

Ekspresionistų atstovas ir bestselerių autorius Franz Werfel:

„Vis dar manau, kad „Lietuviški apsakymai“ yra labai didelis ir meistriškas kūrinys vokiečių literatūroje. Kai aš juos perskaičiau, buvau sukrėstas ir nustebęs, kad mūsų laikais tokia mitologinė knyga galėjo būti parašyta, su tikrais dievais ir archetipais, taip, kad jie šiandien dar Lietuvoje gyvena. Reikėtų sakyti, kad H. Zudermanas yra didžiausias rašytojas dėl „Kelionės į Tilžę“, „Miko Bumbulio“. Vyras, kuris šiuos puikius epus parašė ir kitus silpnesnius kūrinius, buvo rašytojas“.

1928 m. Hermanas Zudermanas paliko nebaigtą romaną „Wo der Strom stiller wird“ („Kur upė nurimsta“).

Svarbus akstinas šiam kūriniui atsirasti buvo bičiulystė su Hugo Šojumi, kuris, kaip ir rašant „Lietuviškas apysakas“, buvo pirmasis H. Zudermano konsultantas ir informantas lietuviybės klausimais. Skatindamas Zudermaną daugiau kurti lietuviškomis temomis, Šojus jam perdavė Jocičkių dvaro kroniką, kurią XIX a. viduryje parašė Muižės dvarininkas, tautosakininkas Ernstas Vilhelmas Berbomas (Beerbohm, 1786–1865). Rinkdamas medžiagą šiam romanui, H. Zudermanas buvo netgi trumpam apsigyvenęs Muižės dvare.

Kitas H. Zudermano talkininkas šiame darbe buvo Rusnės gydytojas Arturas Kitelis (Kittel, 1838–1926) – originali asmenybė ir gyvas pašnekovas, puikiai pažinęs šio krašto žmones ir žinojęs aibę jų gyvenimo istorijų.

Hugo Šojaus nuomone, „šis romanas turbūt būtų buvęs geriausias rašytojo epinis kūrinys“ (iš H. Šojaus 1930 m. vasario 14 d. laiško H. Zudermano sekretorei I. Leuks (Leux).

Hermano Zudermano kūryba

Nuo pirmosios publikacijos pasirodymo 1886 m. iki rašytojo mirties pjesės, dramos, komedijos, romanai ir apsakymai išėjo 44 atskiromis knygomis. Vienu tritomiu (1921) ir dviem šešiatomiais (1919, 1923) leidimais išspausdinti rinktiniai raštai.

Po Hermano Zudermano mirties išleisti dešimties tomų rinktiniai raštai (1930), aštuonios įvairių leidyklų iniciatyva parinktų kūrinių knygos ir laiškų žmonai tomas (1932). Kūriniai pasirodė ir užsienio kalbomis – daugiausia versta į estų, ispanų, italų, latvių, prancūzų, rusų ir kitas kalbas.

Iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos
išleistų rašytojo knygų parodos
katalogas.

Pagal asmeninį rinkinį parengė
Domas Kaunas.

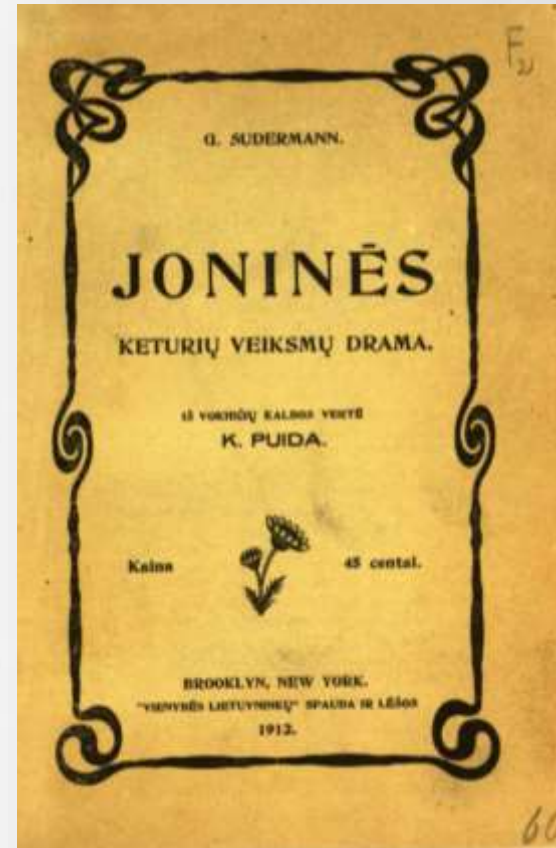
Parodos idėja gimė Šilutės Hermano
Zudermano klube, subrandinta ir
materializuota Šilutės rajono
savivaldybės Fridricho Bajoraičio
viešojoje bibliotekoje. 2007

Vertimus į lietuvių kalbą skatino mėgėjų, po 1918 m. – profesionalių teatrų poreikis žinomų autorių pjesėms ir dramoms.

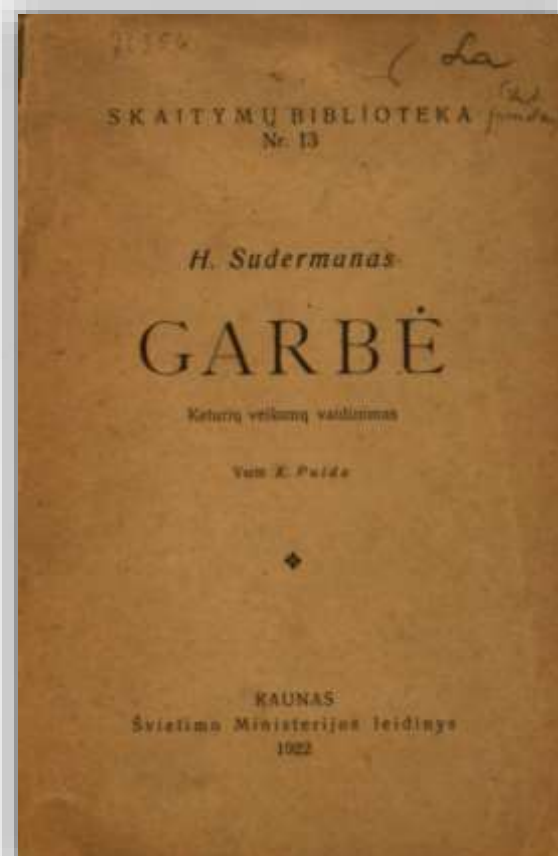
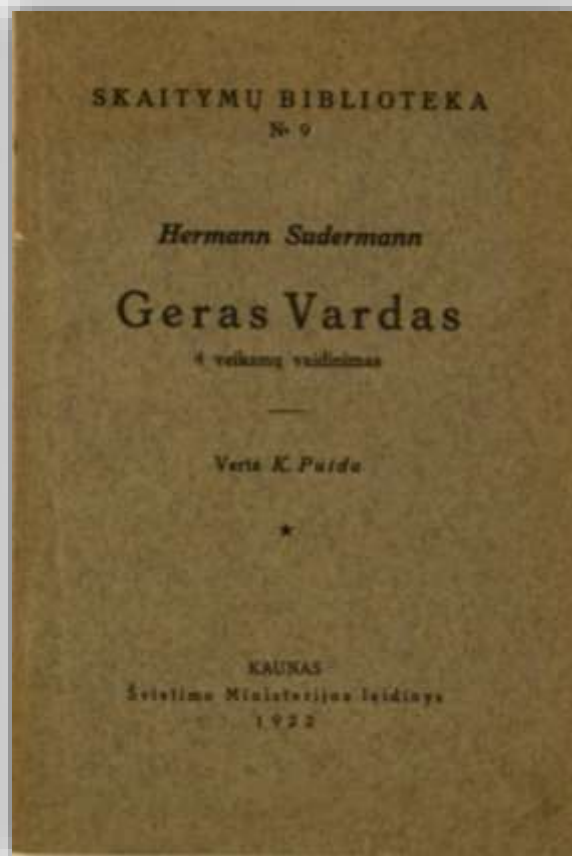
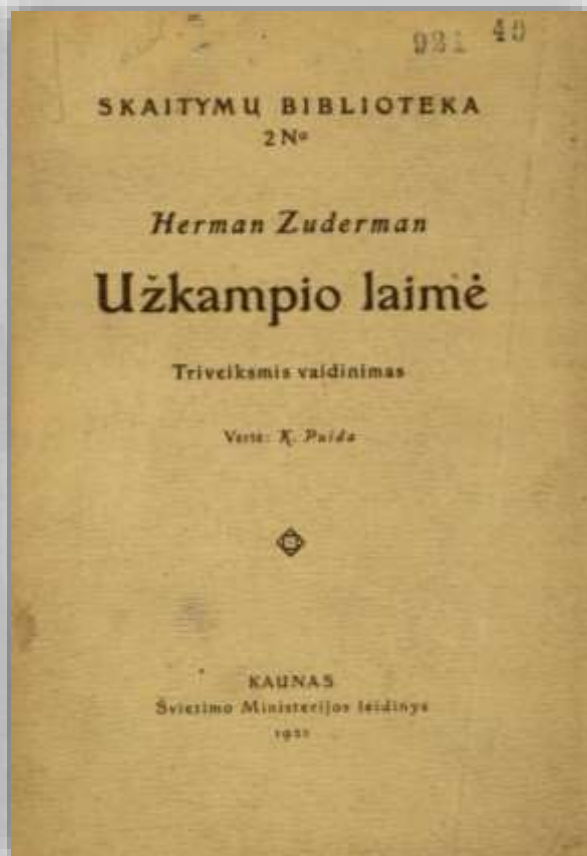

1909 m. Brukline (JAV) pasirodė tragedijos „Jonas Krikštytojas“ („Johannes“, 1898) vertimas (vertė A. Musteikis).

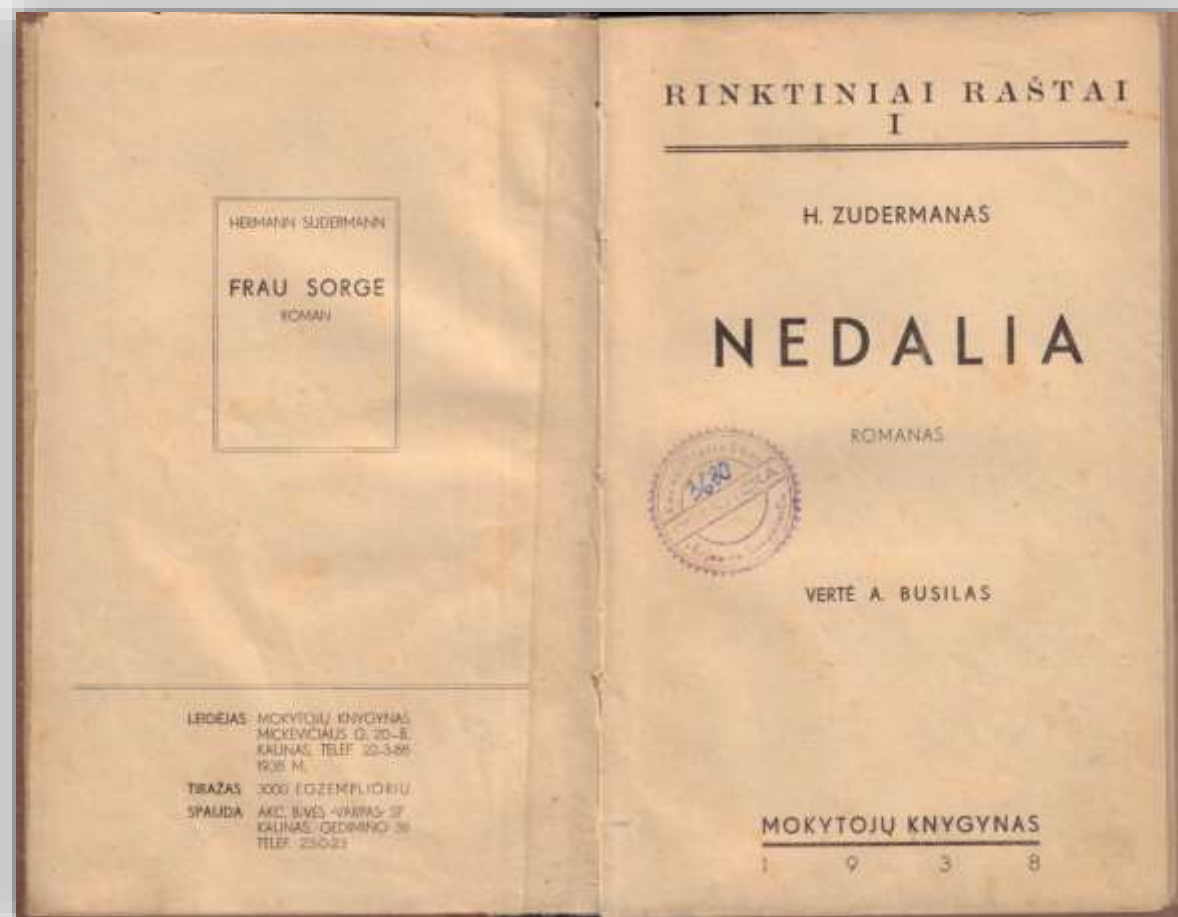

1912 m. Brukline (JAV) išleista drama „Joninės“ („Johannisfeuer“, 1900), kurią išvertė Kazys Puida.

Hermano Zudermano kūryba. Vertimai į lietuvių kalbą

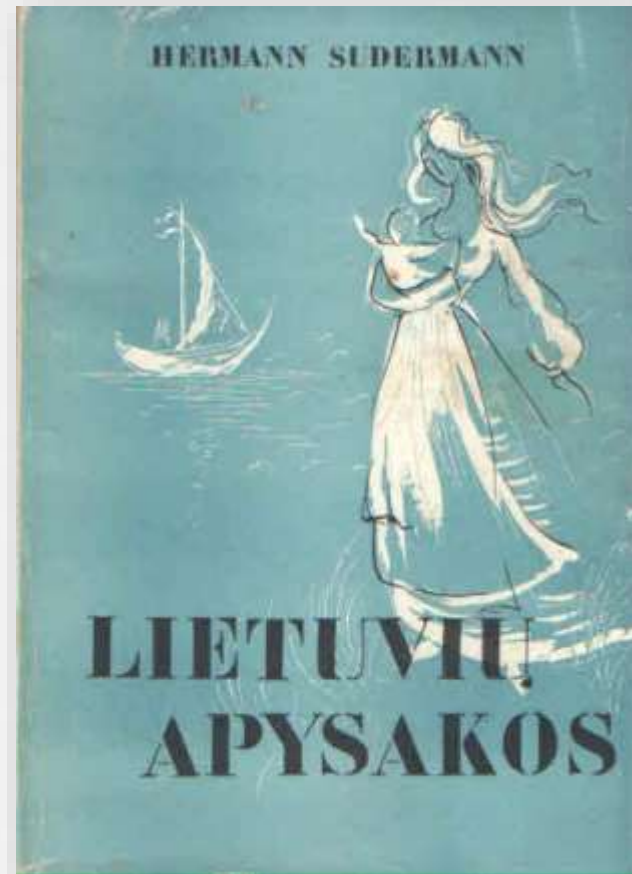
Kazys Puida išvertė ir išleido: 1921 m. – trijų veiksmų vaidinimą „Užkampio laimė“ („Das Glück im Winkel“, 1895); 1922 m. pasirodė keturių veiksmų vaidinimai „Geras vardas“ („Der Gute Ruf“, 1913) ir „Garbė“ („Die Ehre“, 1890). Vėliau išvertė veikalus „Drugeliai“ („Die Schmetterlingsschlacht“, 1895) ir „Gėlėse“ („Blumenboot“, 1905).

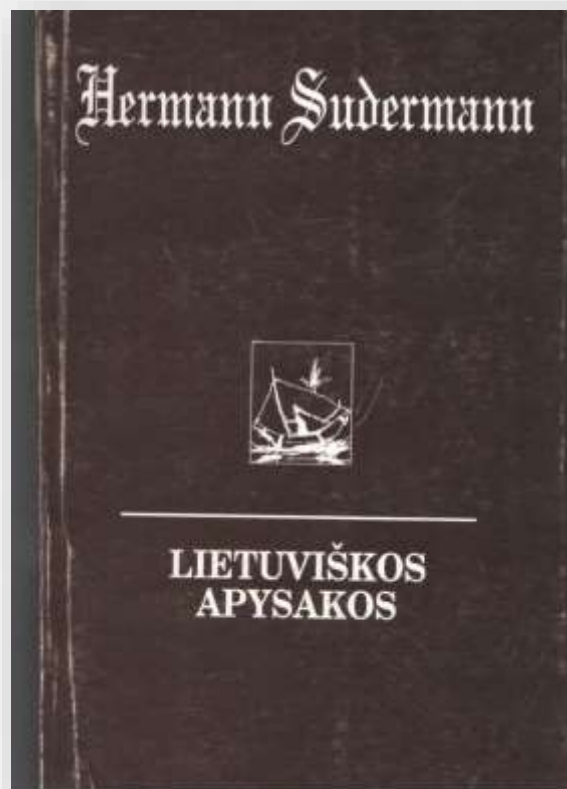
Antrojo pasaulinio karo išvakarėse (1938 m.) dviem vertimais pasirodė vienas geriausių rašytojo romanų „Frau Sorge“. Vienas vertimas pavadintas „Rūpestis“ (vertė J. Vaznelis), kitas – „Nedalia“ (vertė A. Busilas).

1960 m. išleista knyga „Kelionė į Tilžę“ (vertėjas Adomas Druktenis), kurioje išspausdintos trys iš keturių lietuviškų apysakų: „Kelionė į Tilžę“, „Mikas Bumbulis“, „Jonas ir Erdmė“.

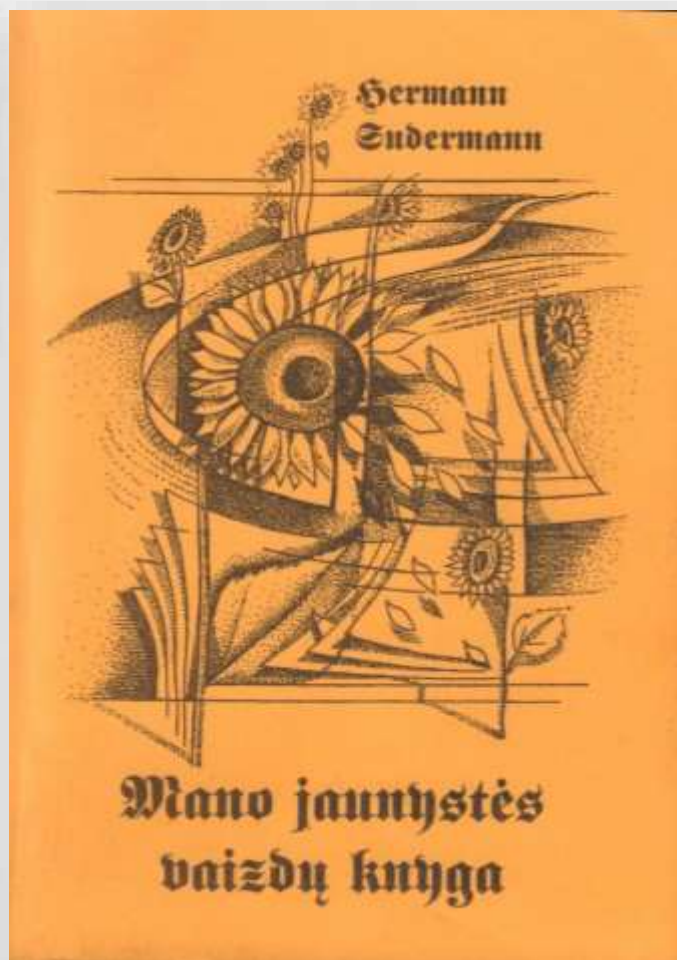
1970 m. Čikagoje (JAV) išėjo Vytauto Volerto išverstos dvi apysakos („Kelionė į Tilžę“ ir „Samdinė“) bendru pavadinimu „Lietuvių apysakos“.

1996 m. išleista knyga „Lietuviškos apysakos“ (vertėjas Adomas Druktenis), kurioje išspausdintos visos keturios lietuviškos apysakos: „Kelionė į Tilžę“, „Mikas Bumbulis“, „Jonas ir Erdmė“, „Merga“.

Labiausiai nepraradusios išliekamosios vertės – „Lietuviškos apysakos“ (1917), kuriose rašytojas vaizduoja paprastų pamario lietuvių gyvenimą, jų buitį, tarpusavio santykius, kovą su rūsčia pamario gamta. Apysakų herojai pasižymi darbštumu, paprastumu, prisirišimu prie gamtos. Kartu tai stiprūs, valingi žmonės, iš visų jėgų kovojantys dėl savo laimės, net pralaimėję neprarandantys vilties, pasitikėjimo savimi, pasiryžę ir toliau grumtis su naujais išbandymais.

2002 m. išleista „Mano jaunystės vaizdų knyga“
(„Das Bilderbuch meiner Jugend“ (Autobiographie), 1922).

Šią knygą rašytojas parašė jau būdamas garbaus amžiaus ir pasiekęs literatūrinės sėkmės viršūnę. Todėl į jaunystės dienas knygoje žvelgiama iš tam tikro atstumo, kuris pastebimas ir turinyje, ir formoje. Iš vienos pusės, ryškus maksimalizmas vertinant aplinką, faktus ir žmones, šiltai romantiškai piešiamas motinos paveikslas, gimtųjų vietų gamtos vaizdai. Iš antros pusės, pastebimas ir vienas iš svarbiausių subrendusio rašytojo kūrybos bruožų – natūralizmas.

Vydūnas prisimena, jog apie 1890 m. Šilokarčemoje „stebėjo vaidinamą H. Zudermano veikalą „Johannisfeur“ („Joninių ugnis“). Tame veikale pasirodo ir trys lietuviai ir kalba net kelis lietuviškus žodžius, vienas girtuoklis, viena sena vagilė ir jauna merga, kuri netgi dainelę dainuoja, bet yra linkusi paleistuvavimui“.

Esama duomenų, kad drama „Sodomos galas“ suvaidinta (žinoma, vokiškai) 1891 m. balandžio 11 d. Šilokarčemos pakraštyje esančiuose Žibuose, Furmano viešbutyje.

Apskritai lietuvininkai prielankumo šiam rašytojui nerodė.

Tilžės laikraštis „Birutė“ Hermaną Zudermaną vertino kaip šališką ir nepalankų lietuviams.

H. Zudermano pjeses ignoravo Mažosios Lietuvos mėgėjų teatras, nors Didžiojoje Lietuvoje, Vilniaus rusų dramos teatre jo „Drugelių mūšis“ buvo sėkmingai vaidinamas du sezonus (1894–1896 m.), dalyvaujant garsiajai aktorei Verai Komisarževskajai.

1918 m. Petrograde, Lietuvių klube, buvo pastatytos „Joninės“ (rež. J. Bieliūnas, vaidino Petras Vaičiūnas, Teofilė Dragūnaitė-Vaičiūnienė ir kt.).

„Joninėms“ buvo lemta ženklinti ir mūsų profesionaliojo teatro pradžią: 1920 m. gruodžio 19 d. šį spektaklį pastatė Juozo Vaičkaus vadovaujama „Dramos vaidykla“.

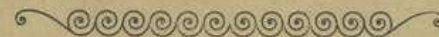
Diena anksčiau, gruodžio 18 d., „Joninės“ Tilmanso fabriko salėje suvaidino ir Vilniaus teatro studijos aktoriai, vadovaujami režisieriaus Konstantino Gilinskio.

Šidlauskas, Marijus. Ar mums reikia Hermano Zudermano?

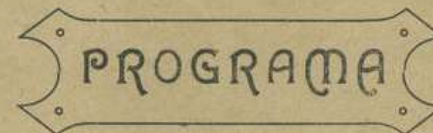
In: *Liaudies kultūra*, 2016, nr. 5, p. 26-27.

Lietuvių Meno Kurėjų D-jos
Dramos Vaidykla.

1920 m. Gruodžio mėn. 19 d.

„JONINĖS“

4 veiksmy Zudermano drama

VEIKIA:

Vogelreiter—dvarponis . . . P. Kubertavičius
Kristina—jo žmona . . . T. Dragunaitė
Trūda—jiedviejų duktė . . . P. Tendžiulytė
Georg von Hartvig—architektas.
Vogelreiter'io giminaitis . . . J. Stanulis
Marikė—Vogelreiter'ių priimta
duktė . . . O. Kurmytė
Valkata . . . A. Vainionaitė
Gaffke—pastoro pagelbininkas M. Kiršinas
Ploetz—tūrėdas . . . *
Mademoisellė . . . * *

Veikimo vieta—
Vogelreiter'io dvarė, Prūsų Lietuvoje

Pradžia ligiai 6^{1/2} val. vak.

Laikė vaidinimo salen neleidžiama

Dramos vedėjas vyriausis režisieris J. VAIČKUS

L. e. Administratoriaus par. M. KIRŠINAS

Spektakliai pagal Hermano Zudermano kūrybą

1924 m. Borisas Dauguvietis režisuoja pjesę „Drugeliai“,
1926 m. pasirodo spektaklis „Gėlėse“.

Spektaklio „Gėlėse“ scena. Leopoldas - Petras Kubertavičius; Fredas Hogeris - Vl. Fedotas Sipavičius; Baronienė Erflingen - Nastė Jurašūnaitė; Rafaela - Petronėlė Vosyliūtė.

Spektakliai pagal Hermano Zudermano kūrybą

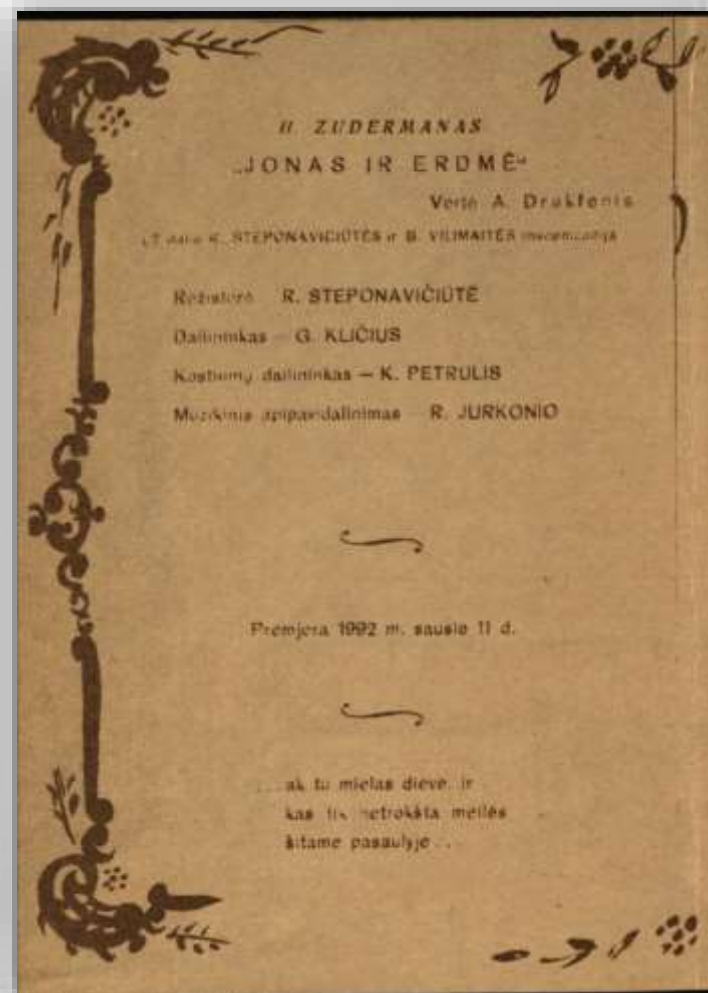
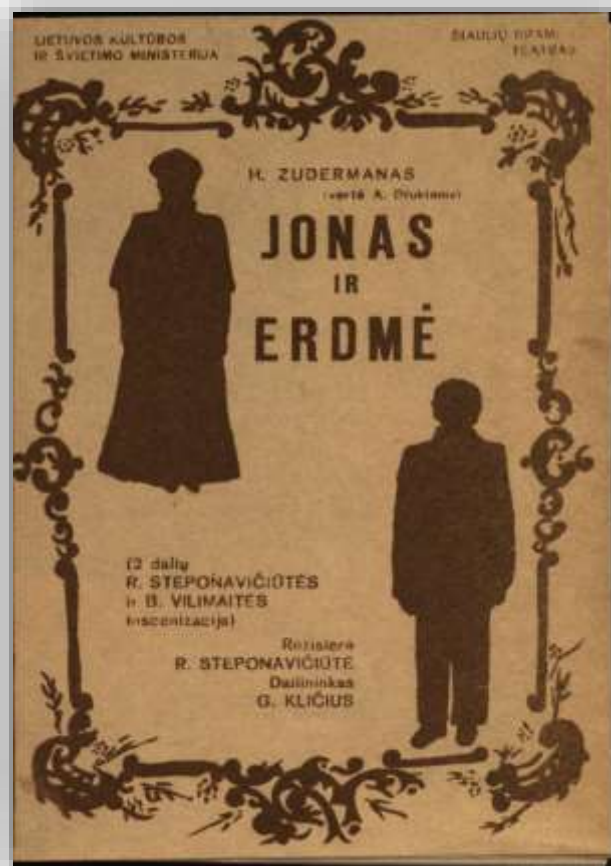
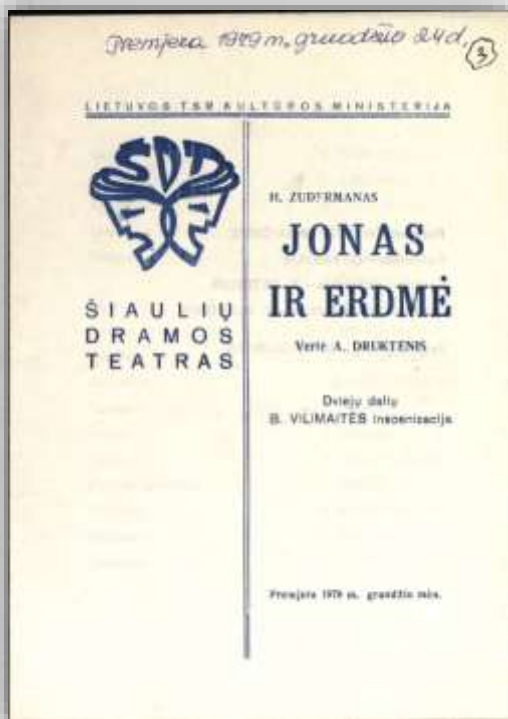
Klaipėdoje buvo rodoma valstybinio teatro Šiaulių skyriaus artistų vaidinama komedija „Drugeliai“ (1932) ir drama „Tėviškė“ (1935), pastaroji susilaukė tikro anšlago.

Scena iš spektaklio „Drugeliai“

Spektakliai pagal Hermano Zudermano kūrybą

1976 m. „Lietuviškų apysakų“ siužetais pastatytas televizijos spektaklis „Kelionė į Tilžę“, 1979 m. – spektaklis „Jonas ir Erdmė“ (Šiaulių teatre);
1980 m. pasirodė Eduardo Balsio opera „Kelionė į Tilžę“;
1989 m. Panevėžio teatre žiūrovai išvydo „Užkampio laimę“ ir t.t.

Filmai pagal Hermano Zudermano kūrybą

H. Zudermano vardą išgarsino tuometinės teatro ir kinematografo žvaigždės. Iš viso jo kūrinių motyvais sukurta per 30 filmų visame pasaulyje.

1926 m. pagal romaną „Buvo“ („Es war“, 1894) pastatytas kino filmas „Kūnas ir velnias“ („Flesh and the Devil“) išgarsino aktorę Gretą Garbo.

Filmai pagal Hermano Zudermano kūrybą

1927 m. nebyliojo kino klasikas Frydrichas Vilhelmas Murnau pastatė filmą „Saulėtekis: daina apie du žmones“ („Sunrise: A Song of Two Humans“), kurio scenarijus parašytas pjesės „Kelionė į Tilžę“ motyvais.

Scenarijų parašė vokiečių rašytojas Karlas Mejeris (Carl Mayer).

Prodiusavo amerikietis Viljamas Foksas (William Fox) – kompanijos „Fox Film“ įkūrėjas.

Filmai pagal Hermano Zudermano kūrybą

„Saulėtekis“ – tai pirmasis Murnau filmas, statytas Holivude, ir pelnęs tris „Oskarus“.

Filmas laimėjo nominacijoje „Unikali aukšto meninio lygio kino juosta“ („Unique and Artist Pictur“).

„Oskaru“ už geriausią moters vaidmenį buvo įvertinta aktorė Džanet Geinor (Janet Gaynor).

Trečiąją statulėlę gavo kino operatoriai Čarlis Rošeras ir Karlas Štrausas (Charles Rosher, Karl Struss).

Tai buvo klasikinis nebylusis filmas, sukurtas panaudojus tuomet naujausią garso technologiją „Moveton“: įrašyta fonograma (muzika, kitas garsinis fonas).

Filmai pagal Hermano Zudermano kūrybą

1939 m. „Kelionė į Tilžę“ buvo ekranizuota antrą kartą. Šįkart lietuviško siužeto ėmėsi vokiečių režisierius Faitas Harlanas (Veit Harlan).

Juosta unikali tuo, kad dalis filmavimo darbų vyko Tilžėje. Taigi ateities kartoms liko istorinių kadru – istorinio miesto gyvenimo, architektūros vaizdų. Filmo premjera įvyko Tilžėje.

Filmai pagal Hermano Zudermano kūrybą

1980 m. režisierius Arūnas Žebriūnas pagal Sauliaus Šaltenio scenarijų Lietuvos kino studijoje sukūrė vaidybinį filmą „Kelionė į rojų“.
Novelės pavadinime esančio žodžio „Tilžė“ sovietiniai metai neleido minėti.

Hermano Zudermano būties ženklai

H. Zudermano būties ženklai aprėpia didoką Europos plotą, kuriame ryškiausiai įrašyti Šilutės, Tilžės, Karaliaučiaus, Berlyno vietovardžiai. Kiekvienas iš jų turi išskirtinę vietą rašytojo biografijoje.

Mums labai svarbios lietuviškosios realijos, siejančios Lietuvą ir lietuvius su H. Zudermanu ir XX a. pirmosios pusės Europos literatūra.

Rašytojo ryšius su tėviške vaizduoja tokie originalūs spaudiniai kaip atvirukai ir popieriniai pinigai. Atvirukų gausą paskatino rašytojo populiarumas ir 50-mečio sukaktis. Dar iki jos pasirodė keli fotografiniai portretai, kuriuose ryškiausias akcentas – stebėtinai vešli ir išpuoselėta barzda.

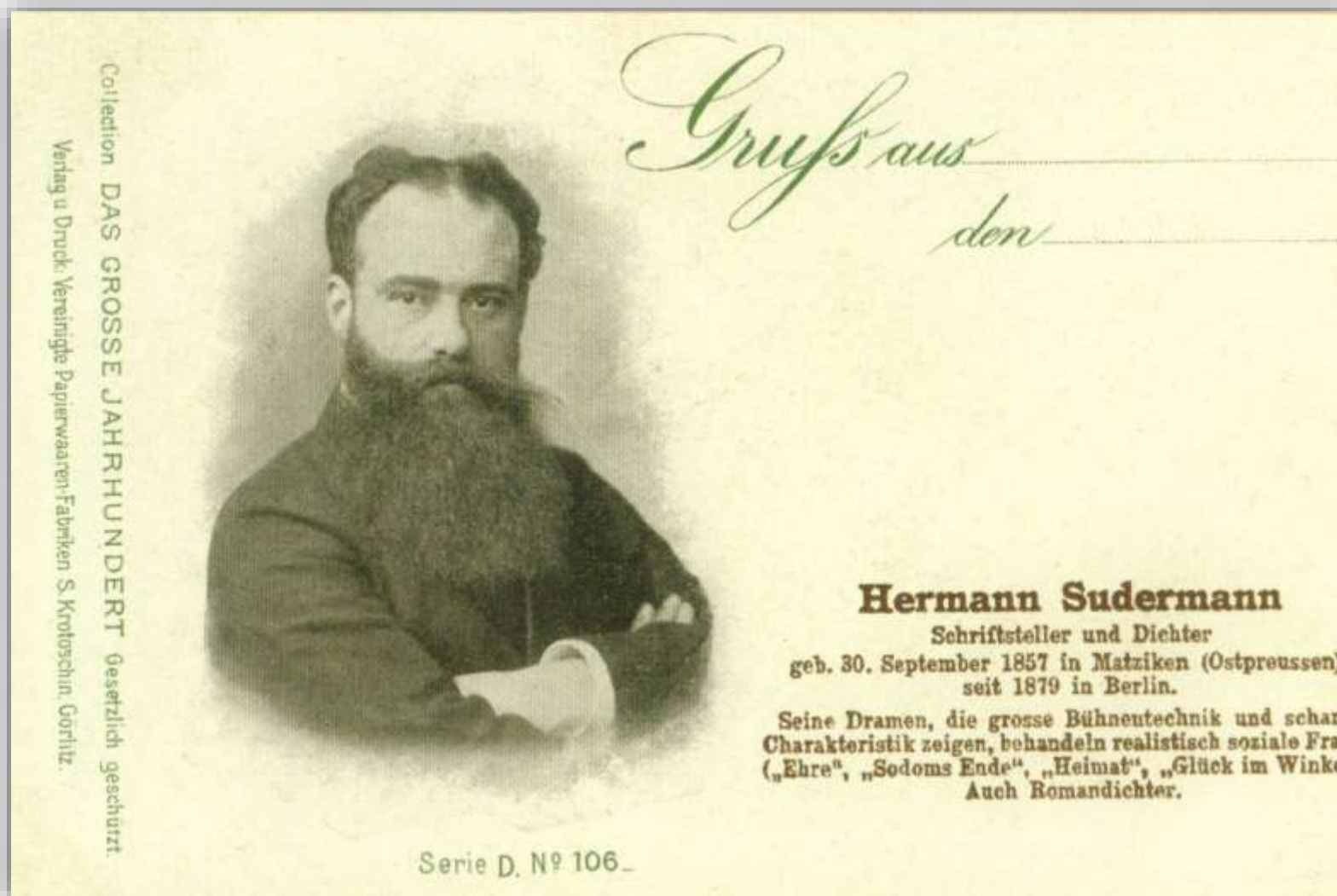

Atvirukas, pasirašytas paties
Hermano Zudermano

Hermano Zudermano būties ženklai

Žymiausių Europos rašytojų dešimtukas.
XX a. pradžioje carinėje Rusijoje išleistas atvirukas iš Domo Kauno kolekcijos.

Atvirukas iš kolekcijos „Didysis šimtmetis“ („Das Grosse Jahrhundert“).
XX a. pradžia

Hermano Zudermano būties ženklai

H. Zudermano motyvas kūrybingai panaudotas Šilokarčemos laikinuosiuose, vadintuose „bėdos“ piniguose. Šilokarčemoje išleisti keturi skirtingo dydžio banknotai: 1 markės, 75, 50 ir 25 pfenigių nominalai.

*Margos pievos, melsvos marios,
Varnų miškas ir karklynai.
Man tave pasveikint dera,
Mano mieste, o gimtine!*

*Ir čionai, kur gavo vardą
Tarp šilųjų karčema,
Stovi tu puošni ši kartą –
Auk, Šilute, mylima!*

(Vertė Vladas Nausėdas)

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

Šmitas Kestn1936 m. Šilutėje pastatytas paminklas H. Zudermanui.
Paminklu rūpinosi Hugo Šojus: jis padovanojo žemės sklypą,
apsodino skverelio taką rašytojo mėgstamais medžiais – beržais.
Skulptorius – Erichas eris (Schmit Kestner).

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

Vaizdas nuo Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčios bokšto.
Apačioje – Šilutėje pastatytas paminklas H. Zudermanui.

*Hugo Šojaus kalbos,
pasakytos atidengiant H. Zudermano paminklą, fragmentas:*

„Mano ponios ir ponai! Apgailestaudamas sužinojau, kad vienintelis Sudermanno vaikas – jo dukra ponia Hede Frenz-Sudermann – dėl ligos šios dienos šventėje nedalyvauja. Leiskite man, kaip vyriausiajam jos namų ir Sudermanno šeimos draugui, visiems, kurie prisidėjo prie šio paminklo pastatymo, nuoširdžiausiai padėkoti, ypač ponui mokyklos patarėjui Mejeriui, kuris pirmasis parodė iniciatyvą ir nenuilstamai rūpinosi plano įvykdymu. Toliau – skulptoriui ponui profesoriui Šmitui-Kestneriui, kuris paminklą sukūrė, paminklo statybos komitetui ir visiems, artimiesiems ir tolimiesiems, kurie mus pinigais ir patarimais parėmė.

Sudermanno amžinoji poilsio vieta toli nuo mūsų. Tegu šis paminklas čia, jo gimtinėje, stovi jo garbės atminimui ir mūsų krašto pasididžiavimui.“

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

Paminklas sovietiniais metais buvo nugriautas, jo vietoje pastatytas obeliskas sovietiniams kariams.

1996 m. bendradarbiaujant su Vokietijos kultūros draugija Anchen von Tharau (Taravos Anikė), jos pirmininke Maja Ehlermann Mollenhauer, pagal pokario metais nugriauto paminklo brėžinius, surastus Berlyno archyvuose, Šilutėje buvo atstatytas paminklas Hermanui Zudermanui (autorius Charld Chaacke).

Paminklą savo lėšomis pagamino ir į Šilutę atgabeno Anchen von Tharau draugija; pastatė, remiamas visuomenės, Šilutės H. Zudermano literatūrinės kraštotyros klubas.

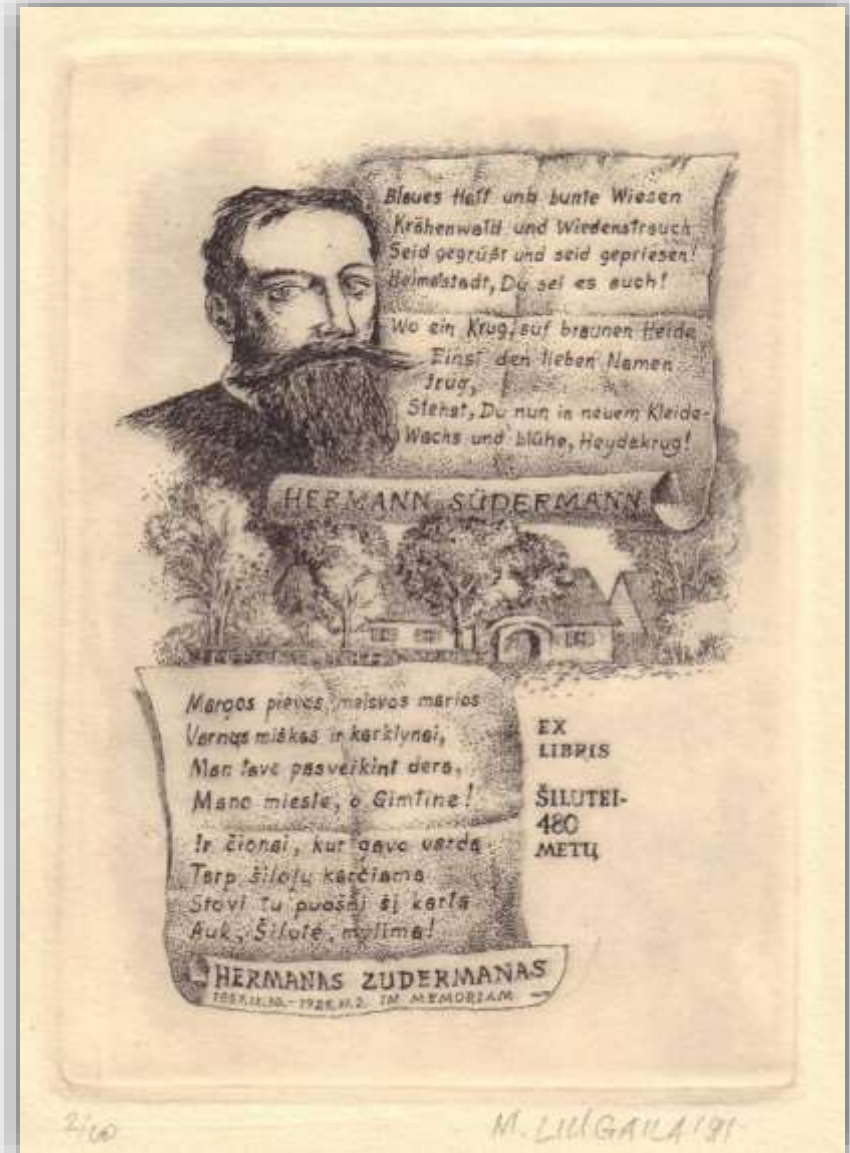

1991 m. Šilutės rajono savivaldybės F. Bajoraičio viešoji biblioteka su partneriais organizavo tarptautinį ekslibrisų konkursą „Šilutei – 480“. Dalyvaujant šiame konkurse ne vienam ekslibrisų kūrėjui Šilutė tapo artimesnė.

Daugiausiai darbų gauta iš Vilniaus, Panevėžio, Kauno, Klaipėdos.

Sukurta 112 knygos ženklų

Ekslibrisuose kartojami iškilūs Vydūno, **H. Zudermano**, H. Šojaus, A. Gustas, E. Rogos, A. Mockaus, S. Dariaus vardai.

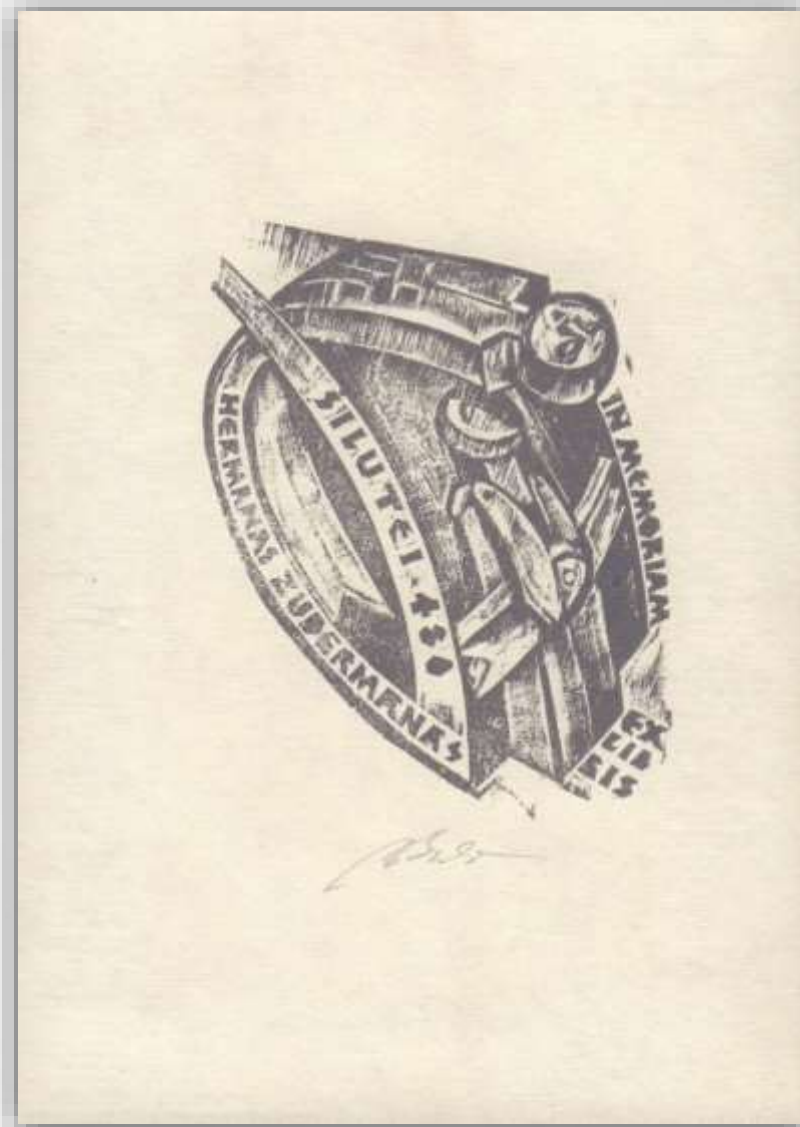

Autorius – Marius Liugaila (Vilnius), 1991 m.

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

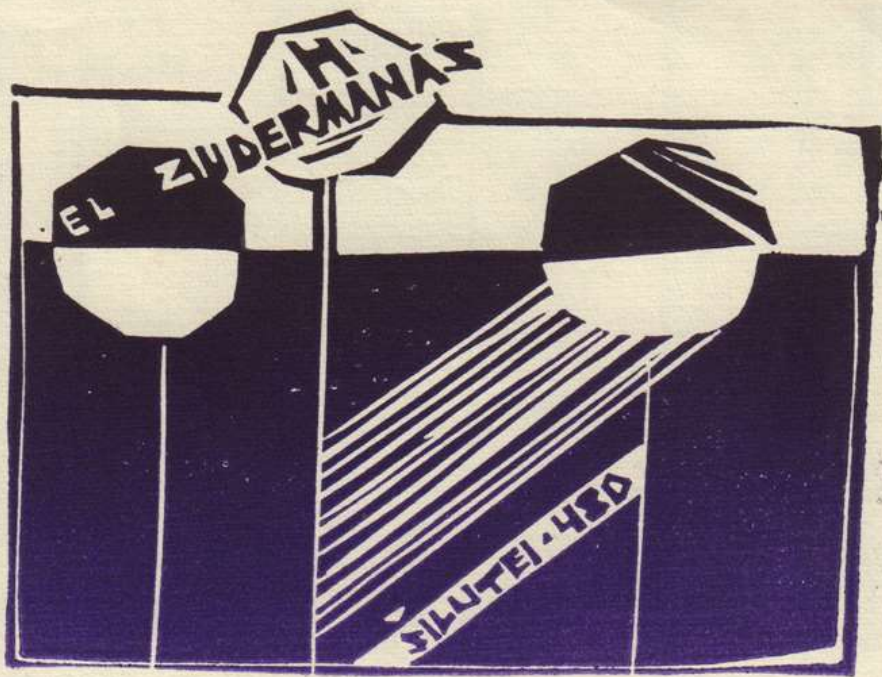

Autorius – Valentinas Ajauskas (Vilnius),
1991 m.

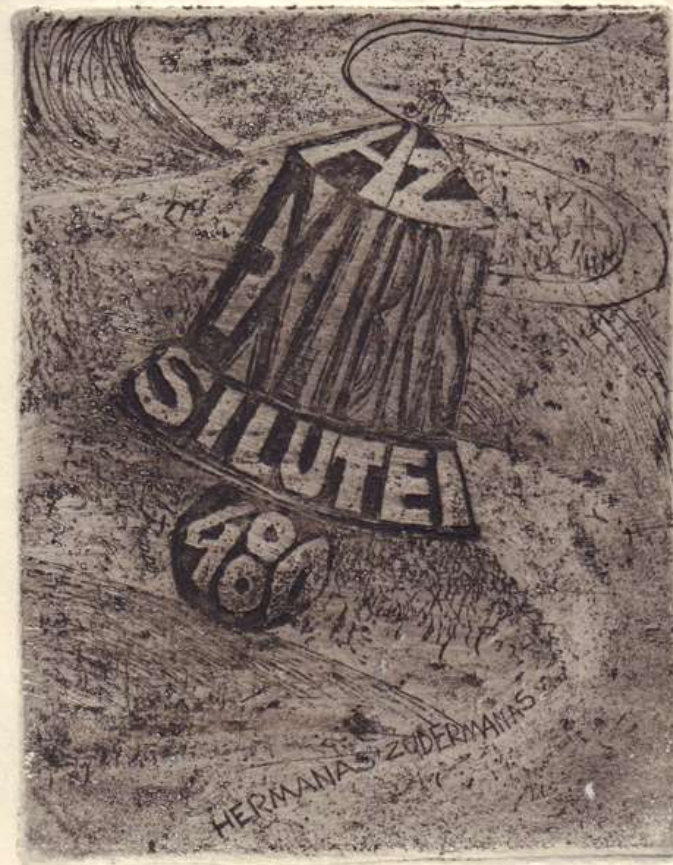
Autorius – Augustinas Virgilijus Burba
(Klaipėda), 1991 m.

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

1991/9

Autorė – Stasė Medytė (Panevėžys),
1991 m.

03

Stasė 1991

Autorė – Stasė Maleckienė (Vilnius),
1991 m.

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

1996 m. Šilutės rajono savivaldybės F. Bajoraičio viešoji biblioteka su partneriais organizavo tarptautinį meninių atvirukų konkursą „Šilutė“. Konkurso tikslas: propaguojant mažosios grafikos – atvirukų – žanrą, įprasinti Šilutės miesto ir jo apylinkių architektūros, istorijos bei kultūros paminklus, įžymias šio krašto asmenybes, pavaizduoti specifinius pamario motyvus. Dalis darbų dedikuota H. Zudermanui.

Autorius –
Archibald Bajorat
(Vokietija), 1996 m.

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

Autorius – Archibald Bajorat (Vokietija), 1996 m.

Hermano Zudermano atminimo įamžinimas

Autorė – Ieva Labutytė (Vilnius), 1996 m.